

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

E. R. Postma, Eindhoven

Jacobs ladder in Bethel?

(Gen. 28: 10-22)

Terug naar af

Terugblikkend met Paulus zien we hoe in Izaäks ontwikkelingsgeschiedenis centraal staat Gods verkiezend voornemen. Duidelijk is hoe de voorkeuren en voornemens (plannen) van alle betrokkenen in Izaäks en Rebecca's tent vastlopen. Zelfs Jakob, want (zegt de verteller): Jakob vertrok uit Berseba (alleen, zonder nakomelingen) en ging naar Haran. Hij laat het hem beloofde land achter en Ezau blijft. En hij vertrekt naar Haran, de stad vanwaar grootvader Abraham naar Kanaän was getrokken (11:31,32). Jakob moet terug naar af. En hij gaat terug met lege handen, met alleen maar de belofte – het Woord van de Here dat vraagt om geloof.

En hij belandde, horen we, op een plek waar hij bleef overnachten, want de zon was al onder. Straks zal hij die plaats de naam Bethel geven: huis Gods. Maar dat wist hij nog niet toen hij zijn slaapplek op orde bracht. Een steen dient hem naar Oosters gebruik als hoofdkussen: „bij het slapen trok men het overkleed over het hoofd” (A.v. Selms).

Hij valt in slaap en krijgt een droom. De droom is een van de middelen waardoor God zich openbaarde (vgl. bijv. 20:3) in een tijd waarin er nog geen vaste tijd en plaats was voor Gods openbaring (naar B. Holwerda).

Huis Gods

Wat Jacob ziet, is een (opgerichte) ladder, waarvan de top tot aan de hemel reikt (N. Vert.). Geen „jacobs ladder”, een transportband zonder einde, zoals wij die kennen. De Grootnieuwvertaling is er dichter bij: hij droomde over een brede (stenen, P.) trap, die op de aarde stond en die tot aan de hemel reikte. Zo ook A. v. Selms: „een massieve trap, zoals deze bij voornamere huizen en paleizen leidde naar de bovenverdieping, die als koeler verblijf aan de buitenkant van de huismuur bereikbaar was”. Bij voornamere huizen en

paleizen: vandaar dat Jacob bij de naamgeving straks spreekt van Bethel, *huis* Gods.

Op die massieve trap ziet Jacob engelen *op en af* gaan. Op (omhoog) en af (naar beneden) – in die volgorde. Nu zijn engelen in Gods huishouding geen ijle wezens met gazen vleugels, maar „krachtige helden, die Gods Woord volvoeren, dienaren die Gods wil volbrengen” (Ps. 103:20,21). Ook brengen zij in de hemel rapport uit van wat op aarde gebeurt (Job 1:6-12; Zach. 1:8-11). Engelen zijn meer functioneel dan wij geneigd zijn te denken!

God gunt Jacob op een kritiek moment een blik op een wereld die goter blijkt dan zijn eigen kleine wereldje, waarin Jacob zelf in het middelpunt staat en misschien mistroostig denkt alles zelf te moeten regelen. Zelfs als hij zou denken er alleen voor te staan, is dat niet zo. Want niet nú pas komen er engelen aan te pas: ze waren er al: ze klimmen *op en af* – in die volgorde!

Open hemel

Niet: elk mens moet zijn Bethel hebben (naar K. Schilder). Maar wel mag ieder zich getroost weten door de werkelijkheid die met Bethel geopenbaard wordt: het rapport, dag en

nacht, tussen hemel en aarde en vice versa.

Tegelijk worden Jacobs ogen geopend voor een nog grootser perspectief: Engelen liepen de trap op en af. En *bovenaan* zag hij de Heer staan... (Gr. N. Vert.). De Huisheer, zou je zeggen. Jacob ziet God zelf staan (staan! vgl. wat Stephanus zag, Hand. 7:55). God, die hem niet in het ongewisse laat: Ik ben de Here, de God van je vader Abraham en de God van Izaäk.

Aan Jacob wordt een blik gegund in wat anders onzichtbaar is en blijft. Hij ziet, even, een open hemel. Hij wordt getroost en verzekerd met wat even zichtbaar wordt: de hemel is druk doende met de aarde, voortdurend. Dus behoeft hij zichzelf met zijn zorgen en onrustige gedachten niet te zien als het middelpunt (en mikpunt van Ezau's haat). God is het middelpunt, diezelfde God van vader Abraham en vader Izaäk, en het is God die zijn voornemen volvoert. Diezelfde God die vader Abraham uit Haran naar Kanaän bracht, is met die man-op-de-vlucht, die beladen met Abrahams zegen terug is naar af. Hij gaat niet alleen: God is ook, en zelfs nu, met hem. En als God *met* iemand is, wie – al was 't Ezau – zal dan *tegen* hem zijn?

Inhoud

- 125 Ds E. R. Postma,
Jacobs ladder in Bethel?
- 126 Drs W. G. Rietkerk,
Van confessioneel naar confessioneel (1)
- 127 Ds J. Kranenburg,
Pastorale Notities
- 128 T. Hoekstra,
Moderne boeken, moderne jeugd
en een moderne kerk (3)
- 129 Ds Tj. Baron,
In memoriam Prof. dr J. P.
Versteeg
- 130 Drs P. J. van Kampen,
Boekbespreking
- 131 Drs O. Mooiweer,
Persschouw

Van confessioneel naar confessioneel (1)

De uitzending van de IKON op Goede Vrijdagavond over de fam. Schilder heeft veel stof doen opwaaien. Hervormd Nederland, Trouw en vooral het Nederlands Dagblad hebben er uitvoerig aandacht aan besteed. Ik zou er hier niet over begonnen zijn als deze uitzending niet gepaard was gegaan met de publikatie van een boekje van de hand van Aleid Schilder die de oudste dochter is van de in 1984 overleden professor H. J. Schilder. Het heet: 'Hulpeloos maar schuldig' en draagt als ondertitel: het verband tussen een gereformeerde paradox en depressie.

Zowel de uitzending als het boekje hebben één ding gemeen: Op zeer moderne wijze en in de stijl van de tachtiger jaren worden hier gevoelens beschreven die voorheen altijd als een verwaarloosde laag onder de oppervlakte, of als ik het onaangenaam zou zeggen, achter het masker verborgen bleven. In de wereld van de literatuur noemt men dit confessioneel, het geeft bekentenissen. Vandaar mijn opschrift. De Geref. Kerken waar de fam. Schilder in leefde waren confessioneel in de betekenis gebaseerd op belijdenisgeschriften. In ieder gezin, in iedere gemeente, zeker in onze eigen gereformeerde kerken bestonden en bestaan nog steeds maar al te vaak twee niveau's van communicatie (a en b). Uiterlijk, verbaal en officieel gaat het gesprek over zaken, geloofswaarheden en erkende vraagstukken (a), maar tegelijkertijd is er onder de oppervlakte ook een gevoelslaag, waarin sterk gereageerd wordt op wat er denkmatig wordt gezegd, maar deze reacties waren nauwelijks bewust en kwamen alleen maar aanduidenderwijs ter sprake (b). Twijfelvragen, kilte, zwaarmoedigheid, vreugde, wanhoop, teleurstelling, verbittering, alles lag opgeborgen in die tweede 'gevoelslaag' (b), maar daarover werd nauwelijks gesproken.

Klimaatverandering

Ik zet dit in de verleden tijd, want langzamerhand is dit klimaat danig aan het veranderen. In dat kader zie ik ook de uitzending en het boekje, de eerste nog meer dan het tweede. Want wat voornamelijk door mevr. Schilder en de beide kinderen naar voren werd gebracht waren niet zozeer doordachte meningen of theologische beschouwingen. Het lag bijna alles geheel op het vlak van: zo heb ik het beleefd, zo heb ik het nu eenmaal gevoeld, dit was mijn ervaring. Wie op dit niveau spreekt vraagt om herkenning en krijgt die, of ontmoet onbegrip omdat de ander dat verleden of soortgelijke omstandigheden heel anders beleefd heeft. In dat geval is de communicatie heel moeilijk en eigenlijk bij voorbaat met vruchteloosheid geslagen, tenminste als er

over gepraat of geschreven wordt op niveau a. Ik merk het grote verschil tussen vroeger en nu op dit punt ook op in ons werk in de binnenstad van Utrecht. Vandaag wil de jeugd bijna in zijn geheel niet meer contact en communicatie op vlak a – van de gedachtenwerelden – maar van vlak b – op de ervaringswereld. De onderwerpen die Kringsgewijs in ons huis behandeld worden scoren slecht wat het aantal bezoekers betreft zodra het gaat om de botsing van gedachtenwerelden, maar juist heel hoog zodra iedere deelnemer verwacht dat hij of zij zelf daarbij ter sprake zal komen met alle gevoelens die daarbij behoren.

Winst en verlies

Er ligt in deze ontwikkeling winst en verlies. De winst ervan is de plaats die er nu vrijkomt voor het gevoel, voor de uniciteit voor iedere persoon, voor diepte in de ontmoeting... In dat kader wil ik best ook een goed woord spreken over de IKON-uitzending. Het is spannend en ook moedig om een gesprek op vlak b te voeren en dat voor het forum van heel Nederland. Tegelijkertijd ligt hier ook de zwakte. Een intieme kring leent zich veel beter voor een gesprek op dit vlak dan een publiek medium als televisie. Nog spannender zou zo'n gesprek worden als ook degenen aan wie ik gewond geraakt ben daarin gespreksgenoten zouden mogen zijn. Nu riep de uitzending van de gekwete gevoelens van de een weer gekwete gevoelens op bij de ander. Zo blijven wij aan de gang. Er zit, zei ik, dus wel winst in zo'n ontwikkeling van communicatie op vlak a naar vlak b, maar er is ook verlies. Het verlies is het missen van een deugdelijke in objectieve gronden gebaseerde uitwisseling van ideeën, kortom heel licht wordt de waarheid ingewisseld voor ervaring en zinken wij weg in het moeras van individuele expressies van individuele emoties. Dat is een schadelijke ontwikkeling, die ik niet zou willen bevorderen.

Afwisselen

De apostel Paulus heeft ons veel te leren op dit punt. Hij wisselt de communicatie steeds af: is nu eens zakelijk en

rationeel – ik denk aan de opbouw van de Romeinen-brief – maar op andere momenten stootte hij dóór naar het daaronder liggende vlak – zoals bijvoorbeeld in 2 Corinthe 7 „want zie toch wat deze ervaring van droefheid naar Gods wil u gebracht heeft; welk een ernst, méér nog: verontwaardiging, vrees, verlangen, ijver, bestraffing” (2 Cor. 7:11). Hij heeft er helemaal geen spijt van dat hij al deze gevoelens met zijn brief boven water gehaald heeft. Soms is het goed als zulke eerst nauwelijks getoonde of aan andere vertelde gevoelens boven komen. Daarvoor kan ook het boekje van Aleid Schilder dienen. Het ligt in het verlengde van dit interview en is eigenlijk een poging om gevoelens van het niveau van vlak b bespreekbaar te maken op vlak a. Ik geef u eerst de hoofdstuk-indeling:

- hfst. 1: Een gereformeerde depressie?
- hfst. 2: Elementen uit de christelijke leer en hun effecten
- hfst. 3: Beknopte geschiedenis van de Geref. dogma's.
- hfst. 4: De (vrijg.) Gereformeerde Kerk.
- hfst. 5: Twee psychologische theorieën over depressie.
- hfst. 6: Toepassing van de theorieën op de geref. leer.
- hfst. 7: Een andere kijk.
- hfst. 8: Religie en therapie

Waar het Aleid om gaat is de ogen ervoor te openen hoezeer 'waarheden' op vlak a een uitstraling hebben op vlak b. Ze beschrijft hoe met name een paar paradoxen in de gereformeerde leer mensen psychisch ziek kunnen maken.

Paradox

Ik vond het leuk om dit opschrift te kiezen omdat de oud-oom van Aleid een proefschrift heeft geschreven over de geschiedenis van het begrip 'paradox'. Wie had dat gedacht, dat een later familielid nog eens opnieuw een boek zou wijden aan het paradoxale van het geloof. Bovendien is er op zijn minst één overeenkomst tussen beiden boeken. Zowel prof. K. Schilder als zijn nicht Aleid vinden dat paradoxen in de zin van irrationele tegenstrijdigheden onzin zijn en zo snel mogelijk van de aardbol dienen te verdwijnen. Alleen K. Schilder streed tegen theologische paradoxen (zoals de Barthiaanse stelling dat God zich openbaart en zich verbergt in één en dezelfde daad) terwijl Aleid Schilder ten strijde trekt tegen psychologische paradoxen. Ik vind beide wel wat erg verstandelijk en ben van mening dat paradoxen wel degelijk tot het wezen van het christelijk geloof behoren. Dat God souverain is en tegelijk de mens toch voor 100% verantwoordelijk is voor zo'n paradox. Ik stem toe dat zulke paradoxen niet tegen het verstand ingaan, maar boven het verstand uitgaan (zoals in Lucas 5:26).

Hulpeloos maar schuldig

Dit geeft mij tegelijk de passende invalshoek om Aleid Schilder's „paradoxen” nader te bespreken. Ik noemde dit psychologische paradoxen, omdat zij iemand psychologisch in de knoei brengen – maar de leerstellingen die Aleid op die wijze aanduidt zijn op zichzelf genomen volop onderdelen uit de klassiek gereformeerde leer – alhoewel ik de omschrijvingen zoals Aleid die geeft eerder verwacht vanuit de kring van de gereformeerde gemeente, dan de vrijgemaakte. De titel van haar boekje 'hulpeloos maar schuldig' is één zo'n paradox. Zij heeft er ook persoonlijk diep onder geleden dat volgens haar deze gereformeerde leer ertoe leidde (ik vraag: was het echt deze leer?) dat zij zich altijd schuldig voelde: je durft jezelf niet te zijn want je eigenlijke ik is zondig. Natuurlijk komt ook hier weer de bekende uitspraak van de H.C. ter sprake dat de mens 'niet in staat is tot enig goed, en geneigd tot alle kwaad'. Als tegelijk verteld wordt dat een mens persoonlijk schuldig is dat hij zó is, waar hij niets aan kan doen, dan is dat een uitgangspositie die heel gemakkelijk bij ernstige en gevoelige mensen kan leiden tot depressie, gevoelens van niets-waardigheid en radeloosheid.

Uitverkiezing

Het tweede punt in de gereformeerde leer dat ziekmakend kan zijn is een bepaalde uitverkiezingsleer die zou stellen dat het alleen aan God ligt wie uitverkoren zijn, en dat de mens daaraan niets kan doen. Wanneer je het echter niet bent, dan ligt dat wel aan je zelf en heeft dat je eeuwige verdoemenis tot gevolg. Het derde en laatste hoofdpunt ligt op het punt van de gehoorzaamheid aan God: God eist vervulling van een wet, die de mens nooit kan volbrengen. Doet de mens wel iets goeds, dan is dat hem in genade gegeven, doet hij het kwade, dan is dat zijn eigen schuld. De schrijfster voegt hier nog een aantal ziekmakende punten aan toe zoals: de ondergeschikte positie van de vrouw, de ware-kerk-idee die je het gevoel geeft dat iedere buitenstaander een bedreiging is, de onderdrukking van het gevoel en de nadruk op flinkzijn „niet teveel naar je zelf kijken, niet opzien tegen weinig geld of veel werk. Het is ongereformeerd om het zich gemakkelijk te maken of te willen genieten”.

Depressie

Wat is nu het speciale van Aleid's boek over deze gereformeerde eigenaardigheden? Dat ligt hierin dat zij laat zien hoe deze factoren samen tot diepe depressies kunnen leiden en hoe dat werkt.

Daarvoor schrijft zij breedvoerig over het werk van de twee psychologen: Beck en Seligman. Ik vond dit het interessante deel van haar boek. Seligman stelde: zodra men een mens leert

dat een situatie niet is te beheersen leidt deze cognitie (kennis) tot depressie. Hij toonde aan met behulp van diervoorproeven en proefpersonen dat hulpeloosheid iets is wat je aanleert en meedraagt ook dan als de omstandigheden zich intussen gewijzigd hebben.

Zo nam hij proeven met dieren die hij een elektrische schok toediende als zij met hun bek de watertoevoer aanraakten. Wanneer in een later stadium die electriciteit er vanaf genomen werd bleef het dier liever dorst lijden dan in de nieuwe situatie van het gegeven water gebruik maken. Het had hulpeloosheid aangeleerd. Het initiatief tot reageren was minimaal. Er treedt angst op. De overtuiging vestigt zich dat verder handelen (en verder leven soms) geen zin heeft. Wie echter dank zij therapie leert ontdekken uit welke situatie deze gevoelens voort kwamen – en tot welke denkfouten deze situatie voerde – die kan langs de weg van de cognitieve therapie, die dit bewust maakt, echt geholpen worden.

Beoordeling

Ik ga hier volgende week in een artikel verder op door, want voor dit keer is mijn ruimte op. Nog een korte beoorde-

ling van het hier reeds besprokene tot slot.

Als ik boeken lees zoals deze, of gesprekken heb met een soortgelijke inhoud ben ik altijd zeer bewogen. Het gaat mij ontzettend aan het hart om te zien hoe dat evangelie dat bedoeld was ons blij te maken, te bevrijden, te ontdekken (zeker!) maar ook te genezen in het leven van sommigen juist tot depressie en angst leidt. Dan is er iets ergs gebeurd. Er zijn karikaturen gevormd van waarheden, die een eigen leven gingen leiden los van de levende en ons zo diep liefhebbende Heer zelf. De correctie die dan nodig is moet komen van de bijbel zelf. Zeker: daar kunnen profeten er soms op in slaan en het volk verkondigen dat het diep gezondigd heeft (met naam en toenaam) zodat er niets meer is wat goed is in Gods oog, maar dat gebeurt altijd vanuit een diep geloof in de hoge kom-af van de mens en juist vanuit een diepe bewogenheid voor diezelfde mens.

Kostbaar

Door heel de bijbel heen wordt benadrukt hoe oneindig kostbaar ieder mens is in de ogen van God. Paulus zegt: ook voor die broeder die wellicht door zijn

J. Kranenburg, Rolde

Pastorale Notities

Psalmen in de nacht

Onlangs heb ik een Dienst van Woord en Gebed geleid bij de crematie van een goede vriend, die buiten de kerk was geraakt maar het geloof had behouden.

De dienst werd onder andere bijgewoond door een groot aantal leden van de voormalige Geuzenbeweging uit Rotterdam en omgeving. Allemaal oudere mannen dus. We zongen in de dienst van de oude berijming van Psalm 43: „Dan ga ik op tot Gods altaren, tot God, mijn God, de bron van vreugd”. De psalm die hun vrienden die ter dood veroordeeld waren, gezongen hebben op hun gang naar het executiepeloton. Door de emoties ging het moeizaam, maar iedereen zong mee, christen en niet-christen. Het heeft voor mij altijd iets hoopvol als een van het geloof vervreemde iets meezingt dat hij van vroeger kent: van moeder, die het zong achter het fornuis. Er is tenslotte een „oud vertrouwen”, dat gevoed kan worden. Ik maak nu wel een erg vrijmoedig gebruik van de oude psalm 42, maar zo gebruiken sommigen mijn preken ook wel eens, en dat is af en toe best aardig, ik denk dan: hé, zat dat er ook in?

Er is tijdens de oorlogsjaren heel wat gezongen in nood. In kampen en gevangenissen, op transporten. Ook door mannen en vrouwen die het geloof kwijt waren. Soms konden een paar christenen een hele wagon aan het zingen houden, een nacht lang. In zulke uren bleken wij, samen met buiten-kerkelijken over een enorme schat aan psalmen en gezangen te beschikken, die iedereen mee kon zingen.

In deze dagen van herdenkingen komt het bij mij op dat dat nu wel goed voorbij is.

De grote massa heeft geen christelijk verleden meer waaruit zij nog psalmen en gezangen heeft onthouden.

Maar ik vrees dat ook christenen niet meer over zo'n gezamenlijke schat beschikken. Het Liedboek telt bijna 500 gezangen en als ik het goed heb zijn er drie psalmberijmingen in gebruik. En nog is het einde niet. Hier en daar wordt al weer aan afzonderlijke bundeltjes gewerkt. Ik kan het mij allemaal wel voorstellen, maar als in dit deel van de wereld nu eens letterlijk en figuurlijk de lichten uitvallen en christenen over de kerkmuren bij elkaar een beetje steun en warmte zoeken, wie kan er dan nog een psalm of een gezang opgeven dat we allemaal mee kunnen zingen, net als toen?

Er zijn dan geen psalmen meer voor in de nacht en dat kan een heel gemis worden.

ongeloof verloren gaat is Christus gestorven (1 Cor. 8:11). God heeft ons in Christus vóór de grondlegging der wereld liefgehad (Ef. 1:4). Nergens lezen wij ooit van een mens: gehaat, zelfs de grofste zonde berooft de mens nog niet van zijn Koninklijke afkomst en roeping (hetgeen in de bijbel omschreven wordt als het beeld van God). Zeker: tegelijk neemt God de mens serieus in zijn zonde, maar zonde is geen noodlot maar schuldig misbruik van het door God ge-

geven materiaal. Daarvoor wordt ieder persoonlijk aangesproken (Ezech. 18:4, vgl. Rom. 5:12 (*omdat*)) etc. Ik sluit deze bespreking met een citaat van Bernanos. Deemoed is de grondhouding van elke ware godsdienst. Die heeft echter niets te maken met zelf-verachting, dat berust op verholten zelf-behagen. „Het is zeer moeilijk zichzelf te misprijzen zonder God te beledigen in ons”.

het na de dienst speelt, neuriën de mensen het mee. Straks na de zegen mis-schieten? Vooruit, de dominee doet het.

Zo is het bij de synodalen ook begonnen!

Kerkeraadsvergadering. De dominee is weliswaar nog jong, maar hij is toch voorzitter (praeses!) van de vergadering. Na de notulen vraagt hij of de broeders er bezwaar tegen hebben dat hij van de agenda afwijkt en dat hij hun raad vraagt in een paar problemen waar hij mee zit. Nee, de broeders hebben daar niets tegen, ze willen de dominee best ter wille zijn en trouwens, een enkeling had eigenlijk al een 'prealabele' vraag in verband met dat gezang van zondag. Als de dominee en de broeders het met elkaar getroffen hebben, volgt er een goede vergadering. De broeder met de prealabele vraag zet zijn irritatie opzij, hij maakt de dominee duidelijk dat die toch beter éerst eens met de kerkeraad had kunnen praten in plaats van zo maar van de gewoonte af te wijken en een gezang op te geven. De dominee erkent dat hij inderdaad niet verstandig is geweest en daarmee is een goede sfeer geschapen voor een verdere bespreking.

Maar het kan ook heel anders. De dominee moet goed begrijpen dat de kerkeraad de dingen heeft beslist en dat hij zich daar maar naar heeft te voegen. Gezangen kan iedere kerk maar niet op eigen houtje gaan invoeren, daar moeten eerst afspraken met andere kerken over gemaakt worden. De kerkdiensten verschillen toch al te veel van elkaar, we zijn als kerken nauwelijks nog herkenbaar, het wordt in het land een chaos! Die eigenwijze knaap op de catechisatie? Ja, ze kennen hem wel en als je zijn vader ook kent, zul je je over de zoon niet verbazen. Houd hem maar kort, dominee, gewoon doorgaan. Blijft hij de laatste tijd weg? Dan moet daar maar eens goed huisbezoek gebracht worden, de wijkouderlingen zijn er toch al een poos niet geweest. Die jongens die niet opletten? Zitten ze soms ook nog te praten? Er moet maar iemand bij ze in de buurt gaan zitten om op ze te letten, we hebben hier een onderwijzer die de wind er wel onder zal houden. En de ouders moeten maar eens vermaand worden: ze moeten beter op hun kinderen letten. Vindt de dominee het jammer dat de jeugd zich in de kerkdienst zit te vervelen? Och, wij hebben ons vroeger ook wel eens verveeld, maar wij zaten in elk geval stil, daar zorgden onze ouders wel voor. En toen duurde een kerkdienst meestal nog heel wat langer! Wij zijn toch ook goed terecht gekomen? Wat? De dominee denkt aan mogelijkheden de jeugd actief bij de kerkdiensten te betrekken? Muziek maken bij voorbeeld? Zeker een combo in de kerk? Nou, geen sprake van, want zó is het bij de synodalen ook begonnen. De dominee vraagt maar niet wat dan bij de synodalen zó begonnen is. Hij

T. Hoekstra, Zwolle

Moderne boeken moderne jeugd en een moderne kerk (3)

Je hoort niet bij ons!

Catechisatie: De nog jonge dominee zit te midden van een stel nog jongere kerkleden. Hij doet zijn best hen te boeien; hij probeert hun de grondwaarden van de Bijbel bij te brengen, hij wil daarbij ook de problemen van deze tijd betrekken. Maar het is wel moeilijk! Och ja, de meeste catechisanten zijn van goede wil maar het valt hun niet mee zo lang stil te zitten en te luisteren. Het moet ook niet al te moeilijk worden want het is een heel gemengd gezelschap met uiteenlopende capaciteiten. Er is één die telkens met vragen komt en met kritiek. In het begin is dat wel aardig maar op de duur wordt hij toch lastig. Hij doet ook wel eens wat te geleerd, vinden sommigen. En hij heeft ook van die gekke vragen. „Als zo veel miljoenen mensen in vreselijke omstandigheden geleefd hebben en nog leven, wat is dan de zin van hun bestaan?” Wie vraagt nou zoiets! Hij gelooft ook niets van het scheppingsverhaal, hij heeft het over „the big ban” en over „kwantumtheorie”. Hij begint over kruisraketten en over dienstweigering als de dominee zegt dat abortus in strijd is met het gebod: gij zult niet doden. Hij vraagt naar de zin van de hele schepping als volgens de Bijbel toch alles voorbestemd is om vernietigd te worden. Hij denkt dat Mohammedanen en Boeddhisten het net zo goed bij het juiste eind kunnen hebben als Christenen. Hij gelooft niet dat God alles van te voren geweten heeft, want dan zou God de mens niet zó geschapen hebben. En als alles van te voren vast staat, waarom zou je je dan nog ergens druk over maken? En hoe kan het dat een christelijk land als Zuid-Afrika de zwarte bevolking zo onderdrukt? Als kinderen niet gestraft mogen worden voor wat hun ouders verkeerd hebben gedaan, waarom moesten de Israëlieten dan toch alle kinderen doden toen ze Kanaän veroverden?

zoveel kinderen dood van de honger? Wat is de zin van hun leven? Waarom laat God zoiets gebeuren? Is God eigenlijk wel almachtig? En als God echt almachtig is, is Hij dan ook niet vreselijk wreed door zoveel miljoenen mensen voor eeuwig verloren te laten gaan? Die mensen kunnen het toch ook niet helpen dat ze niet in de Bijbel geloven? Allemaal vragen waar die jongen mee komt. Hij heeft ook erg veel boeken gelezen, de dominee kent ze zelfs niet allemaal. Het begint de andere catechisanten knap te vervelen, het wordt er allemaal zo moeilijk van. En op een avond komt het tot een uitbarsting. Na afloop van de catechisatie wordt hem toegevoegd: „Wat doe je hier eigenlijk? Je hoort niet bij ons!”

Kan het misschien ook anders

Kerkdienst. De dominee staat op de kansel (of achter een lessenaar, want we zijn er na 1969 niet op vooruitgegaan wat dat betreft). Hij staat voor een gemeente en hij heeft een boodschap voor die hele gemeente. Hij doet zijn best de mensen te boeien, het lukt ook behoorlijk zo te zien. Jammer dat die éne catechisant de laatste tijd niet meer komt, ook niet in de kerk, we moeten het op de kerkeraad eens over hem hebben. Jammer dat die jongens achterin zo slecht luisteren. Jammer dat die kinderen niet beter stil zitten. We moeten het op de kerkeraad er eens over hebben.

De dominee heeft een mooie tekst vandaag, hij heeft zich goed voorbereid, dat kun je merken, vinden de mensen. De dominee is zelf ook niet ontevreden. Jammer dat hij niet een paar mooie gezangen kan opgeven die zo goed bij zijn preek zouden passen. Daar moeten we het op de kerkeraad eens over hebben. Zou dominee het vandaag eens proberen? Hij heeft een gezang in gedachten die iedereen kent. Als de organist

heeft ook niet meer de moed nog te beginnen over aparte bijbelvertellingen voor de kleintjes want hij heeft het al begrepen: geen kindernevendienst als bij de synodalen, je ziet wat er van komt. Voorzichtig vraagt hij nog of deze moderne tijd met haar moeilijke problemen niet om een meer eigentijdse aanpak vraagt? Maar degenen die de boventoon voeren, stellen het heel eenvoudig zo: Met die nieuwerwetse fratsen komen we er niet. We moeten voorzichtig zijn, want afval dreigt aan alle kanten. Vernieuwing wordt al gauw tot vernieling en de gemeente wordt er maar onrustig van. We hebben rust nodig. Een van de broeders sluit de bespreking af op een volgens hem volstrekt overtuigende wijze: „Het Woord moet het doen, praeses!”

Wij willen blijven die we waren

Zoals mijn verhaal over die catechisant geen fantasie is, zo is ook de rest niet maar als een karikatuur te beschouwen. Natuurlijk moeten bezwaren tegen veranderingen serieus genomen worden, omdat we elkaar als broeders en zusters serieus moeten nemen. Maar hetzelfde geldt voor de problemen die in deze tijd op ons afkomen. En ook degenen die vanuit een intense bewogenheid de vraag naar mogelijke verandering en aanpassing aan de orde stelt, heeft er recht op serieus genomen te worden. Met allerlei leuzen en cliché's, hoe mooi ze ook klinken, wordt niet wezenlijk ingegaan op de zaken waar het om gaat. En ook in vroegere tijden heeft de kerk op eigentijdse wijze gereageerd op eigentijdse problemen. Dat de Nederlands Gereformeerde Kerken op dezelfde manier te werk willen gaan, blijkt bij voorbeeld uit wat op de laatste Landelijke Vergadering is gezegd over de vrouw in het ambt. Misschien moeten wij als kerken ons ook nog wel eens op eigentijdse wijze uitspreken over eigentijdse ketterijen van de moderne theologie?

Wij kunnen gewoon niet heen om zaken als abortus, euthanasie en een gewijzigde seksuele moraal, en ook in onze kring vragen homofielen om aandacht. Ook wij zien dat miljoenen mensen in ons land de Here niet kennen en voor eeuwig verloren dreigen te gaan. Ook wij hebben te maken met jeugd die de kerk de rug toekeert. Als ons dan zinvolle mogelijkheden geboden worden om de kracht, de rijkdom en de troost van Gods Woord te brengen, mogen wij niet uit behoud- of gemakzucht schrikachtig reageren en uitroepen: „Wij willen blijven die wij waren”. Wie of wat waren wij dan wel? Paulus heeft daar zinvolle dingen over gezegd. Als wij bedoelen: wij willen gereformeerd blijven, dan kan dat niet betekenen dat alles bij het oude moet blijven. Ik wil daar niet verder over uitweiden, ik verwijs naar de

(vervolg op pag. 130)

In memoriam:

Prof. dr. J. P. Versteeg

(18 mei 1938 - 19 april 1987)

Op de dag van de verrijzenis van onze Here Christus overleed in Frankrijk, waar hij samen met zijn gezin van de vakantie genoot, Johannes Pieter (Jan) Versteeg. Een hartstilstand maakte een einde aan het arbeidzaam leven van de christelijke gereformeerde hoogleraar.

Het is goed om ook in Nederlands gereformeerde kring stil te staan bij het overlijden van prof. Versteeg. Hoevele jonge predikanten immers hebben gedurende hun 'Apeldoornse' studietijd niet met vreugde zijn colleges bijgewoond? En ook in wijder kring was prof. Versteeg in onze kerken zeker geen onbekende. Hij was een gezien spreker op ontmoetingsdagen tussen chr. gereformeerden en ned. gereformeerden. Ook op de Landelijke Vergaderingen kon je hem tegenkomen. Hij was altijd geïnteresseerd en bereid zich in te zetten in zaken die de eenwording van beide kerken dichterbij konden brengen.

Als prof. Versteeg sprak over de verschillen tussen de Chr. Geref. Kerken en de onze – hij was er de man niet naar om verschillen onder synodestoelen of collegebanken te steken – dan zag hij die verschillen liever getypeerd als bouwstenen dan als struikelblokken. Van elkaar verschillende stenen maken de éne Kerk van Jezus Christus kleurrijk en levend. Maar, aldus Versteeg, je kunt die andere stenen bij de bouw van de éne kerk ook laten liggen: dan worden het struikelblokken.

In deze wijze van omgang met elkaar is prof. Versteeg ook zelf gekarakteriseerd. Een man die het positieve in de ander zocht, wist te vinden en waarden. Altijd erop uit de ander tot zijn recht te laten komen.

Kerkelijk-wetenschappelijk

Ook in de kring van de theologische – nauwkeuriger: nieuw-testamentische – wetenschap laat prof. Jan Versteeg een voelbare leegte achter.

Zijn publikaties kunnen worden aangemerkt als helder, praktisch en goed leesbaar. Zowel de theoloog als de niet-theoloog hadden (en hebben!) veel aan wat hij schreef. Het hoge wetenschappelijk niveau dat zijn publikaties kenmerkte stond nooit op gespannen voet met het zicht op de gemeente van Jezus Christus. Door zijn wetenschappelijke arbeid werden de kerken gediend. Kerk en wetenschap zijn bij Versteeg nooit twee verschillende grootheden geweest, maar werden altijd op elkaar betrokken.

De kracht van het gepubliceerde werk van prof. Versteeg ligt in de eenvoud en in het element van de verrassing. Hij verstond als weinigen de kunst om oude woorden een vulling te geven waardoor het oude opnieuw ging spreken. Zo schrijft hij in het boekje 'Bijbelwoorden op de man af' over „De wil van God (en ons lijden) de – nu wel zeer troostrijke – passage: „In het licht van God wordt alles omgekeerd. Ook met het lijden bedoelt God het eind van het lijden. Soms wordt daarvan iets duidelijk. Het duidelijkst kwam dit uit in het lijden van Jezus aan het kruis. Dat lijden heeft God gemaakt tot de bron van het hoogste heil. God gaat met het lijden zijn eigen weg. Ook waar we daarvan niets zien, mogen we dat toch geloven.” (110)

Voor Jan Versteeg is dit 'geloven' nu 'zien' geworden. God is ook met hem Zijn eigen weg gegaan. Dat mogen wij geloven.

Trooste de Here mevr. Versteeg en de kinderen in dit onuitsprekelijke verlies van echtgenoot en vader.

Trooste de Here de Chr. Geref. Kerken.

Trooste de Here ook onze kerken.

„Jezus leeft en ik met Hem!
Dood, waar is uw schrik gebleven?
Jezus leeft! Nu is de dood
mij de toegang tot het leven”
(lied 217: 1a, 4a)

Heerde, 22 april 1987

Ds Tj. Baron

goede artikelen van ds Van der Dussen en van broeder Meulink in Opbouw.

Gereformeerd zijn in deze moderne tijd houdt in dat wij op moderne manier vanuit de oeroude Schrift antwoord geven op wat onder andere via de moderne literatuur de moderne mens tot twijfel brengt, tot wanhoop en tot zelfdoding. Als we niet op de problemen van de moderne mens, ook van de moderne jeugd, ingaan, blijven wij misschien wel die wij waren, maar dan moet het ons niet verbazen dat jongeren afhaken; die blijven dan nergens! Ik pleit niet voor een onbesuisde vernieuwingsdrang. Ik acht het wel noodzaak dat wij een moderne kerk zijn in die zin dat wij niet vast zitten aan oude gewoonten en vormen. Het spreekt daarbij vanzelf dat in een gemeente broeders en zusters met elkaars moeiten rekening houden, ook als het om moeiten met vernieuwingen gaat. Het moet toch niet voorkomen dat een lid van de gemeente het gevoel krijgt erbuiten te staan. Nee, de liefde waarover de Bijbel spreekt, houdt in, dat de sfeer in de gemeente zó is dat iedereen weet: „Ik hoor er ook bij!” Of is dat misschien té modern?

P. J. van Kampen

Boekbespreking

C. J. den Heyer, *Marcus II. Serie „Tekst en Toelichting”*.

Al is het voor een recensent niet eenvoudig om een Bijbelcommentaar goed te beoordelen, de recente verschijning van een aantal nieuwe series verklaringen wettigt de nodige aandacht daarvoor.

In deze beoordeling aandacht voor de serie „Tekst en Toelichting”, die sinds enige tijd bij Kok in Kampen verschijnt; in een behoorlijk hoog tempo verschijnen nieuwe titels in deze serie.

Het deel van de Kampense hoogleraar Den Heyer acht ik – tot het tegendeel blijkt – vrij representatief voor de serie, ik elk geval wat betreft de opzet en indeling van het boek.

Het eerste dat in dit – 169 pagina’s tellende – boek opvalt is de (kennelijk) eigen vertaling van de Bijbeltekst. Bij het gedeelte „Tekst” staat de vers-indeling vermeld, in het erop volgende stuk „Toelichting” gebeurt dat niet. Daar heb ik veel vrede mee; het dwingt de lezer om de pericop in zijn geheel te bekijken.

De taal is, lijkt mij, eigentijds en prima leesbaar. De toelichting is bijna steeds zeer helder. Dan kom ik natuurlijk bij

het moeilijke punt; wanneer kun je zeggen dat je een commentaar goed beoordeelt? Als je de Korte Verklaring, de serie van Callenbach en van Bottenburg/Kok ernaast gelegd hebt en de uitleg op vele plaatsen hebt vergeleken? Dat heb ik, ik erken dat eerlijk, niet gedaan.

Mijn indruk is desondanks dat qua taalgebruik deze serie in ieder geval jongere lezers en kerkleden véél beter zal aanspreken dan de KV. Ook dat ze voor „exegetisch vergeworderden” veel minder omvangrijk en diepgravend zal blijken dan de wetenschappelijke delen van Bottenburg/Kok. De serie ligt derhalve het meest op één lijn met de serie van Callenbach, de „Prediking van het Nieuwe Testament”. Met daarbij de kanttekening dat die laatste veel duurder is, maar mogelijk ook breder informatie uit allerhande bronnen betreft dan ik in het boek van Den Heyer meen te kunnen constateren. Voordat de hooggeleerde schrijver over zo’n opmerking in toorn ontsteekt, voeg ik eraan toe dat dat mijn indruk is. In elk geval blijven bronverwijzingen naar b.v. buitenlandse literatuur praktisch geheel achterwege.

Wat de „Toelichting” betreft, ik heb daar heel wat gevonden dat me uiterst bruikbaar voor kwam. Den Heyer is een kenner van het Nieuwe Testament en zeker ook van het Jodendom, zowel toen als nu. Toch merk ik op dat een zekere „joodse voorkeur”, die in andere werken van zijn hand te bespeuren valt, blijkt ook in *Marcus II* niet geheel afwezig is.

Ook wordt soms met meer onafhankelijkheid tegenover de Schrift gestaan dan, naar ik meen, in onze kring aanvaard is. Om beide aspecten te illustreren, op pag. 15 van het boek lees ik: „Ondanks het feit dat de kruisdood een romeinse straf was voor gevluchte slaven en opstandelingen, beklemtoont de evangelist dat Jezus door joodse autoriteiten ter dood is veroordeeld. Ongetwijfeld hebben we hier in de eerste plaats te maken met een theologische interpretatie van het gebeuren in het verleden en in veel mindere mate met een nauwkeurige historische beschrijving.” Ondanks Den Heyers eerste woord „ongetwijfeld” is die uitleg voor mij niet op voorhand aanvaardbaar!

Wil ik de schrijver geen onrecht doen, dan moet ik echter ook pagina 101 aanhalen. Na te hebben geconstateerd dat in de tekst van Marcus het woord „geselen” of „geseling” herhaaldelijk voorkomt, merkt hij op: „Merkwaardigerwijs is daarover niets te lezen in de vroeg-joodse literatuur. Dit zwijgen behoeft overigens nog niet te betekenen dat het Nieuwe Testament op dit terrein historisch onbetrouwbaar zou zijn. Het is ook mogelijk dat in het rabbijnse Jodendom het geselen niet meer voorkwam...”

De gedachte dat je het „historisch al-of-niet-betrouwbaar-zijn” van het Nieuwe Testament moet staven met beroep op de rabbijnse literatuur doet bij mij wel de vraag rijzen hoe de schrijver de canoniciteit van de Schrift grondvest.

Dat dat niet gezocht is, vind ik ook te signaleren aan het einde van het boek. Na zijn constatering dat het evangelie van Marcus „geen triomfantelijk evangelie” is, maar vooral spreekt over Christus’ lijden en dood, vervolgt Den Heyer: „Na de ruime aandacht voor het lijdensverhaal valt het op dat Marcus het gebeuren van de opstanding opnieuw in een paar zinnen vertelt. Hij eindigt zijn evangelie heel vreemd: ‘En zij gingen naar buiten en vluchtten weg van het graf, want zij beefden en waren buiten zichzelf van ontzetting, en zij zeiden niemand iets, want zij waren bevreesd.’ (Mar. 16:8) Hoeveel moeite men van oudsher met dit slot heeft gehad, blijkt *overduidelijk* (cursivering van mij, PJvK) uit het feit dat iemand al heel spoedig een ander slotverhaal heeft toegevoegd. (Mar. 16:9-20) Men kan het evangelie niet eindigen met zulke woorden vol schrik en ontzetting!” (167, 168). Ik ben ook van de juistheid van deze uitleg niet overtuigd.

Vragen heb ik ook bij uitspraken als de volgende: „Het behoeft nauwelijks betoog dat Marcus 9:1 de exegese altijd weer voor grote moeilijkheden heeft geplaatst. In de context van het evangelie is dit woord vol toekomstverlangen niet vreemd, maar wat moeten wij die bijna tweeduizend jaar later leven met teksten die uitdrukkelijk spreken over de spoedige komst van het Koninkrijk van God of van de Zoon des Mensen... De oude wereld draait nog steeds en het Koninkrijk blijft nog uit. Heeft Jezus zich vergist? Mensen die hopen op de komst van het rijk van gerechtigheid en vrede leven altijd weer in een gespannen verwachting. Zij kunnen niet lijdzaam afwachten en hebben moeite hun ongeduld te bedwingen. Zo leefde ook Jezus en wat dat betreft was Hij mens zoals wij. En roept Hij ons op zijn volgelinge te worden. Ondanks alles te blijven hopen op de komst van het Koninkrijk van God.” (17)

Al zegt bij het commentaar op Marcus 13 (p. 114) de schrijver ook heel duidelijk dat: „De Vader blijft de enige God... Hij alleen weet wanneer het einde van de wereld realiteit zal worden. De geschiedenis blijft in zijn handen”, toch heeft zijn Schriftvisie trekken die mij niet voldoen en ik ook niet echt-gereformeerd acht, in de zin die ik aan dat woord geef. De invloed van de ‘joodse traditie’ als appèlgrond vind ik ook te sterk.

Dat alles neemt niet weg dat ik véél, zeer veel, interessants heb gevonden in het boek. Als voorzichtig recensent waag ik me niet aan de uitspraak dat je de meeste dingen al of niet ook in andere commentaren kan aantreffen; dat heb ik niet proberen uit te zoeken. Het boek, dat f25,50 kost, biedt in vele opzichten waar voor zijn geld.

Persschouw

De prediking der verzoening

In „Getrouw”, maandblad van de Internationale Raad van Christelijke Kerken d.d. maart 1987, lezen wij een artikel over: de prediking der verzoening, waarin C. H. Spurgeon uitvoerig wordt geciteerd. Daaruit nemen wij het volgende stuk over:

„Hebt u wel opgemerkt hoe in deze tijd het evangelie wordt weergegeven? Ik maak geen kritiek op wie dan ook in het bijzonder, maar telkens lees ik de opwekking: „Geef je hart aan Christus”. Die vermaning is goed, maar laat ze het evangeliewoord: „Geloof in de Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden” niet ondersneeuwen. Op zondagschool is het gezegde vaak: „lieve kinderen, heb Jezus lief.” Welnu, dat is niet het Evangelie. De liefde tot Jezus komt als een vrucht, maar het Evangelie is: „geloof in de Heere Jezus Christus en gij zult zalig worden.”

„Als wij denken meer goed te zullen doen door een andere opwekking in de plaats te stellen van het bevel van het Evangelie, zullen wij merken dat wij in ernstige moeilijkheden komen. Als voor het ogenblik onze „verbeteringen” meer resultaat schijnen af te werpen dan het oude Evangelie, dan zal dit de groei van paddestoelen zijn; soms kunnen ze zelfs heel groot lijken, maar het is niet het groeien van de bomen des Heeren.

Sommige predikers geloven blijkbaar niet dat de Heere met hun evangelie is, omdat hun evangelie ontoereikend is om zondaars aan te trekken en te behouden, daarom moeten zij er menselijke vindingen aan toevoegen. Ze denken dat gewone evangelieprediking moet worden aangevuld.

Brigitta maakte zich erg druk met het vangen en doden van vliegen. Haar mevrouw zei tegen haar: „Brigitta, wat doe je toch?” Ze antwoordde: „Ziet u, mevrouw, we hebben een paar vliegen-vangers gekocht en daar moeten we de vliegen op vangen. Maar omdat ze er niet eigener beweging op gaan zitten, plak ik ze er maar op”. Ik zou dat soort vliegenvangers niet moeten. Als het Evangelie een mislukking is, tenzij wij de mensen trekken door de een of andere vreemde methode, dan is het een armoedige zaak. Als de vliegenvanger de vliegen niet aantrekt en vasthoudt, kunnen we die vliegenvanger net zo goed verbranden.

Als uw evangelie de mensen niet tot lusteren kan brengen, en als uw evangelie, wanneer ze komen, hen niet raakt en tot bekering brengt, geef het dan maar liever op. Begin maar een coffeshop of een restaurantje, maar noem uw spreken dan niet het gezegende Evangelie.

Als u zich niet bewust bent van een bovennatuurlijke werking en tegenwoordigheid bij het Woord des Heeren, laat het dan met rust... Aldus C. H. Spurgeon.”

Wat zijn deze opmerkingen van de engelse prins der predikers van destijds hyper-aktueel. Het kon wel rechtstreeks voor vandaag geschreven zijn!

Kolofon

Redactie:

Ir. A. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E. R. Postma

Adres van de redactie:

Ds. K. Muller, Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen. Tel. 05130-20476.

Kerknieuws/Uit breder kring:

M. J. F. van der Wal, Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist. Tel. 03404-61525.

Administratie-adres:

Postbus 84, 3956 ZS Leersum. Telefoon
03434-54288. Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs (bij vooruitbetaling):
f 50,- per jaar of f 26,50 per half jaar. Voor
studenten f 40,- per jaar. Buitenland f 70,-
per jaar of f 95,- per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct. per mm. Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen” Nootgedacht 3,
3701 AL Zeist. Telefoon 03404-22452.
Postbus 244, 3700 AE Zeist.

Redactie ontving

Drs. A. G. Knevel (red.), *Visie op Karl Barth*; met artikelen van K. Exalto, J. van Genderen, M. J. Arntzen, R. H. Bremmer, K. Runia en W. H. Velema; 96 blz., uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr. B. J. Oosterhoff, *Om de Schriften te openen*; aangeboden bij het afscheid als hooft leraar van de Chr. Geref. Theol. Hogeschool; 175 blz., f39,75; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Elisabethbode - *Paasnummer*; Postbus 100,
7240 AC Lochem.

Coda, tijdschrift voor pastoraat: Hertog Hendriklaan 7, 4817 JV Breda.

De avond komt, blijf ons nabij. Avondverzen, verzameld en ingeleid door Kees van Baardewijk. 37 blz., f8,-; uitg. Van Den Berg, Kampen.

Gien Karssen, *De Man die anders was*. Jezus en zijn unieke omgang met de vrouw. 103 blz., f14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

G. L. Born, G. C. den Hartog, W. Steenbergen, *Met elkaar verbonden*. Over belijdenis en theologie op de weg van de kerk. 98 blz., f14,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Dr. W. H. Velema, *Het spreken en het preken van de Kerk*. Aan de nagedachtenis van prof. W. Kremer, 1 maart 1896 - 9 aug. 1985. (rec-

torale rede) 61 blz., f13,90; uitg. in opdracht van de Theol. Hogeschool van de Chr. Geref. Kerken in Nederland, door H. J. Kok, Kampen.

Drs. J. H. Segers, *Ouderen over Euthanasie*. Onderzoeksrapport in opdracht van Stichting Schuilplaats te Veenendaal. 33 blz., f7,50 (exklusief portokosten); te bestellen bij de Stichting Schuilplaats, Postbus 7, 3900 AA Veenendaal.

Drs. G. van Dooren, ... en wij zijn ontkomen! Verhaal van kerkstrijd in oorlogstijd, deel I. 198 blz., f24,50; uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes.

Dr. B. Wentsel, *God en mens verzoend*. Godsleer, mensleer en zondeleer. Dogmatiek, deel 3a. 786 blz., f145,-; uitg. J. H. Kok, Kampen.

G. Brouwer, *Moderne literatuur - wat moeten we ermee?* (Alpha en Omega-reeks); 28 blz.; te bestellen door overmaking van f 3,75 (inkl. porto) op rekening 69.20.60.316. tnv. C. en E. J. Baardewijk, Wezep bij de NMB te Wezep; gironummer bank: 83.54.86.

Ds C. den Boer, *De brief van Paulus aan de Romeinen IX-XVI*, deel 2; 216 blz., f 19,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Twee apologeten uit het vroege christendom Justinus en Athenagoras, vertaald, ingeleid en toegelicht door dr G. J. M. Bartelink (serie: Na de schriften); 167 blz., f 34,50; uitg. J. H. Kok, Kampen.

Speciaal **VOORDEEL** voor de lezers van

Kerknieuws

onafhankelijk informatieblad over kerk en godsdienstig leven.

Tot 1 juli 1987 geldt de aanbieding

IK KOM THUIS
door prof. drs H. J. Schilder

In dit boek aandacht voor het kerkelijk jaar en Schriftverdenkingen uit het Spreukenboek.

Nu voor **f10,-**
(normale verkoopprijs f25,95)

Abonneer u nu op KERKNIEUWS en profiteer van deze aanbieding. Tot 1-1-'88 betaalt u f45,- en voor studenten en 65+ f35,-.

Bel: 023-249041 en wij noteren u graag als abonnee, of schrijf naar:

vijlbrief | haarlem

Postbus 6080
2001 HB HAARLEM

Kerknieuws

Preekconsent

Aan kandidaat R. Ganzevoort, M. van Reigersbergstraat 20, 4206 ZB te Gorinchem werd door de regio Dordrecht/Gorkum voor één jaar preekconsent verleend. Zijn telefoonnummer luidt: 01830-27244.

Cogma

Vrijdag 8 t/m woensdag 13 mei 1987 zal er weer een reis naar onze militairen en event. burgergezinnen in de Bondsrepubliek gehouden worden.

Twee predikanten n.l. ds C. Bakker, Ned. Geref. predikant te Enschede-Zuid en Ds J. Kievit, Chr. Geref. predikant te Nw. Balinge, hopen deze reis mee te maken.

Voorts zullen twee bestuursleden hen vergezellen n.l. de brs H. J. Bosch en G. J. Grevers.

Op zondag 10 mei hoopt ds C. Bakker voor te gaan in de kerkdienst op het Natiohoofdkwartier te Mönchen-Gladbach.

Het reis-team houdt zich aanbevolen voor nieuwe namen en adressen die nog niet aan Cogma werden doorgegeven. Tel. 053-762272.

Uit breder kring

Cristelijke Lerarenopleiding Zwolle

CLZ-MO organiseert een landelijke studiedag over de twee kernvragen voor onderwijs en maatschappij.

Wie is God? Wat is de mens, wie ben ik?

Dit zijn twee kernvragen van het huidige christendom. Ze raken ook het persoonlijke geloof, de eigen spiritualiteit. Tegelijk hebben ze van doen met onze manier van leven, met ons engagement voor deze wereld en voor deze tijd.

Enjoy a self-catering holiday in a pine lodge (max. 8) at Kingsdown Park near Dover. Heated pool, tennis, rest, beach for windsurfing.

Mrs. Ripley, 25 Herschell Square, Deal, Kent CT14 7SU, tel. 09-44-304-368123 or 374753.

De MO-theologie van de Christelijke Lerarenopleiding Zwolle organiseert daarom een open landelijke studiedag rond het thema: Imago-Dei, Godsbeeld-Mensbeeld

Naast de hoofdreferent Prof. dr J. H. Berkhof, zijn er tien workshops. Ze worden geleid door deskundigen op terreinen als filosofie, ethiek, jeugdkunde, bijbelwetenschap, sociale wetenschap, godsdienstwetenschap, pastoraat e.a.

Deze landelijke studiedag wil vooral praktische handreikingen bieden en richt zich op een breed publiek: o.a. werkers uit de kerkelijke praktijk (ouderling, diaken, jeugdwerker, pastoraal assistent), in de scholen (godsdienstles, identiteit) en in de dienstverlenende sectoren (bejaardenzorg, verpleging, hulpverlening) en andere belangstellenden.

De landelijke studiedag wordt gehouden op 16 mei a.s. in de zojuist geopende complexen van de Christelijke Hogeschool Windesheim, waarvan de CLZ MO-theologie een onderdeel vormt. Aanvang ca. 10.00 uur.

Bezoekadres: Christelijke Hogeschool Windesheim, afd. Chr. Lerarenopleiding Zwolle (CLZ-MO), Campus 2-4, 8017 CA Zwolle.

Psalmberijming

Mogen wij langs deze weg allen hartelijk danken, die op een verzoekberichtje in „Opbouw” zo spontaan hebben gereageerd, door psalmboekjes in de nieuwe berijming, die bij u niet meer in gebruik waren, door aanschaf van het Liedboek, via broeder T. Bouterse te Capelle aan de IJssel, aan ons te doen toekomen.

Hartelijk dank dat u daarvoor moeite heeft willen doen. We zijn er echt mee geholpen en hebben de boekjes inmiddels in gebruik genomen.

Namens de Chr. Geref. Kerk te Haamstede, M. Dijkstra

Comité „Vrienden van Aix”

(onder auspiciën van het Int. Ref. Verbond, afdeling Nederland).

Evenals andere jaren richten we ons tot u met het verzoek om uw onmisbare steun voor de Vrije Ger. Theologische Faculteit te Aix-en-Provence in Frankrijk.

We doen dat met dankbaarheid en erkentelijkheid voor de steun, die we (inmiddels al weer een lange reeks van jaren!) mochten ontvangen. Gedurende de cursus 1985/86 ontvingen we f44.000,-. Het is een heel duidelijke zaak, dat zonder steun van buitenaf de faculteit het niet kan redden. Mede door de activiteiten van Michel Gras, een oudere jaars student belast met de vertegenwoordiging van de faculteit naar buiten in Frankrijk, blijkt dat de opdracht van de faculteit beter kan worden verwezenlijkt. Deze opdracht is: de geestelijke vernieuwing van de kerk in Frankrijk in gereformeerde zin. Dit werk moet kunnen voortgaan juist nu nieuwe mogelijkheden zich aandienen.

Echter ook juist nu is de financiële situatie uiterst precair. Reeds vanaf het laatste kwartaal 1986 zijn de financiële zorgen bijzonder groot. Het uiterste moet worden gedaan om het bestaande werk te kunnen laten doorgaan, terwijl juist uitbreiding nodig zou zijn. Uitbreiding ook in technische zin van de administratie (bijv. een tekstwerker) om zo efficiënt mogelijk te kunnen werken.

Voor deze cursus zijn er 68 studenten ingeschreven. Het

aantal nieuwe inschrijvingen bedroeg 26, waarvan 18 voor het eerste jaar. Verdeeld over de gehele studieduur zijn er 52 studenten bezig met hun 'license', 13 met hun 'maitrise' en 3 met het doctoraal. In Aix worden de colleges verder bijgewoond door een 20-tal toehoorders. Ook in Parijs wordt er een cursus gegeven met eveneens een 20-tal deelnemers. Zo groeit het uitstralings-effect van de faculteit! Naast onze financiële bijdrage is onze voorbede een dringende noodzaak.

Derhalve doen we vrijmoedig, maar met klem, een beroep op uw hulp.

U kunt bijdrage door storting of overschrijving op: postgirorekening 3704064 ten name van penningmeester Comité „Vrienden van Aix”, te 's-Gravendeel.

Belangrijk: Wenst u voor persoonlijke giften in aanmerking te komen voor belastingaftrek, dan dient u uw giften over te maken aan: Int. Ref. Verbond, afd. Nederland, postrekening 290193 te Koog aan de Zaan, onder vermelding van 'Faculteit Aix'.

Correspondentie-adres: drs A. Kroon, Vrijheidslaan 28, 3621 HH te Breukelen.

Psalm 146:5

Welzalig Hij, die den God van Jacob tot zijn hulpe heeft, wiens verwachting is op den Here, zijn God.

In de vroege ochtend van de dag der Verrijzenis heeft onze Hemelse Vader onze lieve moeder, oma en grootoma op de leeftijd van 88 jaar thuisgehaald.

BETJE HOUTZEEL

weduwe van N. van Hall

Wij zijn dankbaar voor de liefdevolle verzorging die zij heeft gehad in „de Molenberg” te Oosterbeek.

Ommen: N. de Jong-van Hall
G. de Jong

Zeist: B. Kuijper-van Hall
L. Kuijper

Creil: J. Kooy-van Hall
J. Kooy

Rheden: J. van Hall
G. van Hall-Schrader

Renkum: C. van Hall
M. van Hall-Orsel

Den Helder: J. Meijst-van Hall
C. Meijst

Winterswijk: J. Hemink-van Hall
G. Hemink

Klein- en achterkleinkinderen

Oosterbeek, 19 april 1987, Molenberg 2
Corr.adres: Zwanenbloemstraat 7, 6871 WK Renkum

De teraardebestelling heeft 23 april j.l. plaatsgevonden te Oosterbeek.